

XVIII. YÜZYILDA İSTANBUL'DA POLONYALILARA TÜRKÇE ÖĞRETİM PROJESİ (1766-1793)

Agnieszka Emilia LESICZKA*

Özet:

Osmanlı Devleti'nin de diğer devletler gibi askerî yönden başarıları, siyasi gücünün artmasına ve topraklarının genişlemesine imkân vermiştir. Devletin, askerî ve siyasi alanlardaki başarıları kültürel alanda da nüfuzunun güçlenmesine yol açar. Bu etkilerden biri, Avrupa'da başta saraylarda olmak üzere, çeşitli tarikatlarda ve eğitim kurumlarında Türkçe bilen tercümanlar yetiştirilmesi hususudur. Türkçe bilen saray tercümanlarının daha iyi yetişmesi için İstanbul'da Avusturya, Fransa, İngiltere, Rusya gibi devletler genellikle elçiliklerine bağlı olarak Şark okulları kurmuşlardır. Bunlardan biri de Polonya'nın son kralı Stanislaw August Poniatowski'nin (1732-1798) İstanbul'da 1766'da Hollanda Elçisi Karol Boscamp'ın girişimleriyle "Polska szkola orientalna w Stambule / İstanbul'da Polonya Şark Okulu"nu açtırmasıdır. 1793'e kadar faaliyetlerini sürdüren okulda, 12'den fazla Türkçe bilen tercüman yetişmiştir. İncelemede, bu okulun kuruluş hazırlıkları ve açılışı, faaliyetlerini sürdürmesi ve kapanış aşamaları Polonya kaynaklarından hareketle ortaya konulacaktır.

Anahtar kelimeler: İstanbul, Polonya, Şarkiyat, okul.

The Project of Teaching Turkish Language to the Polish People in Istanbul in 18th Century (1766-1793)

Abstract:

Military success of the Ottoman Empire like the other states, provided with increasing it is political power and expansion of the territory. It's successes in military and political areas led to the strengthening of influence in the cultural field. One of these effects was training interpreters who spoke Turkish especially at the palaces in Europe and at various denomination and schools. Educating better Turkish-speaking palace interpreters, the countries like Austria, France, Great Britain and Russia

* Yunus Emre Enstitüsü Varşova Türk Merkezi Okutmanı, Varşova Üniversitesi Şarkiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü Doktora öğrencisi, Polonya, ae. lesiczka@gmail.com

established oriental schools tied to their embassies. One of them is the “Polska szkola orientalna w Stambule/Poland Oriental School in Istanbul in 1766, opened by Poland's last king Stanislaw August Poniatowski (1732-1798) with initiative of Netherlands' Ambassador Carolina Boscamp. The school operated until 1793 and grew up more than 12 Turkish interpreters. In the article, the organization and preparations for the opening of this school, maintaining its activities and closing stages will be presented with the Polish sources.

Key words: *Istanbul, Poland, oriental, school.*

XVIII. yüzyılın başında Polonya'da bilhassa Türkçe bilen tercümanlar yok denecek kadar azdır. Zira bu yüzyılın başında Türkiye ve Tatarlar ile ilişkiler eski devirlerdeki gibi canlı değildir. Ancak bu yüzyılda da hem Osmanlı İmparatorluğu'ndan hem de Kırım Hanlığı'ndan Polonya'ya Türk dilinde fermanlar, ahitnameler, mektuplar gelmekteydi. Kamanıçe'de bulunan Polonyalı bir tercüman Hotin'deki Türk paşasıyla ilişkileri sürdürmenin yanında ayrıca ülkeye giriş çıkışları da kontrolden sorumluydu. Bu yüzyılda Türkçe bilen Ermeni tercümanlardan faydalanmak yoluna gidilmiştir. Ancak çevirmenlere güven sorununun ortaya çıkması, Türkçe diplomatik dili bilmemeleri ve çevirilerin kusurlu olması, kaba ve hatalı konuşmaları gibi sebeplerle bu yol pek tercih edilmezdi. Polonyalı olmayan dragomanlara para ödenerek çeviriler yaptırılırdı. Bu dragomanlar, İstanbul levantenleri (Fransız, İtalyan), Osmanlı tebaası Yunanlılar, Ermeniler ve Arnavutlardan oluşmaktaydı. Levantenlerden biri olan İtalyan kökenli Marini, Kral III. August Sas'ın (1696-1763) sarayında resmî tercüman olarak istihdam edilmiştir. Aynı zamanda gençlere, Türkçenin yanında diğer doğu dillerini öğretmesi, senatonun 29 Ağustos 1744 tarihli kararıyla resmî hâle getirilmiştir (Kantecki 1883: 347).

XVIII. yüzyılın ortalarında Batı Avrupa ülkelerinde tercüman olmak için Türkçe öğrenme modası başlar. Aslında Venedik'te, eski devirlerden itibaren şark dillerine merak ve öğrenme geleneği mevcuttu. Fakat Fransa'nın, 1669'da krallık tarafından desteklenen “Jeunes de Langues” adlı kuruluşu hayata geçirmesi, Avrupa'daki diğer ülkelere dil öğrenme bakımından Venediklilerden daha fazla örnek teşkil etmiştir. Fransa'nın “Jeunes de Langues” kuruluşunda yetişen öğrencileri İstanbul'a göndermesi, başka ülkeler için ayrı bir örnektir. “Jeunes de Langues”den yetişen tercümanlar ve şarkiyatçılar Paris'te daha sonra kurulacak olan “Ecole Nationale des Langues Orientales Vivantes”in çekirdeğini oluşturur. Napoli'de (1745), Venedik'te (1755) “Jeunes de Langues” örnek alınarak şark dilleri eğitimi veren kuruluşlar açılır (Reychman 1950: 52, 54).

Fransa ve Venedik örneğinden hareketle Rusya da gençleri İstanbul'a Türkçe öğrenmeye gönderir. Aynı zamanda Petersburg'da şark dilleri eğitimi başlar. Aslında Avusturya, XVI. yüzyılda Viyana'da doğu dilleri öğreten "Jeunes de Langues"i kurar ve 1752'de "Orientalische Akademie zu Wien"i tesis eder. Polonya bu ülkeleri örnek alarak Kral Stanislaw August Poniatowski (1732-1798) döneminde "Jeunes de Langues"e benzer bir kuruluş açar. Poniatowski ailesinin, Doğu'ya karşı özel bir ilgisi vardır çünkü kaynaklara göre kralın babasının Türkçe konuştuğu kaydedilmektedir (Kantecki 1880: s.33). Kral Stanislaw, Petersburg'daki elçiliği döneminde Rusların açtığı "Jeunes de Langues" kuruluşunu ve Batı'daki dragoman tercümanlar müessesini yakından inceler. Ayrıca, kendisinden yaklaşık yüz yıl önce Polonya'da şarkiyat eğitimi veren bir müessesenin kuruluşunu teklif eden F. Meninski'nin projesini de kralın incelediğini tahmin etmekteyiz.

Kral Stanislaw August Poniatowski'nin, en önemli projelerinden biri İstanbul'da açmak istediği Polonya Şarkiyat Okuludur. O, krallığının ilk yıllarından itibaren Polonya devlet yapısında reformlar yapmış ve bilhassa Polonya diplomasi sistemini değiştirmek için çaba harcamıştır. İstanbul'da açtığı okul da, Türklerle daha iyi diplomasi geliştirmek isteğinin bir ifadesidir. Bu sebeple 1765 yılında hem ilişkileri geliştirmek hem de dil eğitimi yapacak okul projesini sunmak amacıyla Tomasz Aleksandrowicz'i Türkiye'ye elçi olarak gönderir (Konopczynski 1936: 180 -192). Ancak bu elçi, bir yıl Türkiye tarafından sınırda bekletilir. Elçi sınırda beklerken daha önce Kırım'da Prus temsilcisi olarak bulunmuş, Hollanda kökenli olduğu sanılan Karol Boscamp, kralın dil okulu projesini hayata geçirmeye çalışır. Elçi ile birlikte sınırda bekleyen İstanbul'da Türkçe öğrenmek amacıyla gönderilen öğrencileri, Türkiye'nin kabul etmesi için Boscamp, ilgili makamlarla görüşmeler yapar. Polonya Türkiye arasında mekik diplomasisi yapan Boscamp, 1766 yılı başında yeniden İstanbul'a gider. Kralın İstanbul'da okul açma talep belgesini ilgili makamlara iletir. Bu talep belgesine göre İstanbul'da Türkçe öğrenecekler arasında Ermeni kökenli Lviv'de tüccarlık yapan Nikorowicz'in birkaç yıl İstanbul'da kalarak basit Türkçe bilen oğlu, elçi Aleksandrowicz'in Kamañe'de gördüğü ve beğendiği Cizvit tarikatı mensubu Komarzewski, İstanbul'da Polonya Cumhuriyeti'nin tercümanı olarak bulunmuş İtalyan kökenli Giuliani'nin oğlu ve Türkçe öğrenmeye başlamış olan Everhardt bulunuyordu (Moszczenski 1907: 65).

Elçi Tomasz Aleksandrowicz'in heyetinde bulunanlardan birinin 11 Ekim 1766 tarihli günlüğüne göre; Karol Boscamp, "Polska szkola orientalna w Stambule/İstanbul'da Polonya Şark Okulu"nu 1766 yılının ilkbaharında faaliyete geçirir (Smolenski 1901: 212-215). Yukarıda isimleri zikredilen dört öğrenci ile eğitime başlayan okulun öğrencilerinden Komarzewski, Türk-

çe'nin kendisine zor geldiğini belirterek, iki ay sonra yani Temmuz 1766'da Türkçe öğrenmekten vazgeçmesine izin verilmesini talep eder. Kral Stanislaw August'un kançelaryasında askerî kısım şefliğine getirilir (Reychman 1950: 56). Komarzewski'nin Türkçe öğrenmekten vazgeçmesinden daha önce kral, Pichelstein adlı bir başka öğrenciyi daha İstanbul'a göndermek ister. Avusturya kökenli bir subayın oğlu olan Pichelstein, kralın özel mektubu ile Eylül 1766'da İstanbul'a gider. Elçi Tomasz Aleksandrowicz bu okulda Türkçe öğrenmesi için Dederkal soyadlı birini daha öğrenci olarak teklif eder. Karol Boscamp, Varşova'da dragoman olan Arnavut kökenli Antoni Crutta'nın kardeşi Piotr Crutta'yı okulda koordinatör hoca olarak görevlendirir. Okulun çalışmalarını sistemli bir şekilde yürütebilmesi için belirlenen esaslardan birkaçı şunlardır:

Öğrenciler birlikte kalacaklar, burs alacaklar ve bu burstan bir kısmını hocalara ödeyeceklerdi. Okuldaki eğitim, sabahleyin pratik Türkçe, öğleden sonra ise Crutta'nın gözetiminde tekrar ve alıştırmalarla sürdürülecekti. Ayrıca, Türkçe resmî yazışma stilini, ferman ve mektup yazma esaslarını öğreneceklerdi. Şiir okumayacaklar ve analiz yapmayacaklardı. Haftada iki defa yüksek seviye Türkçe pratiği yapmak amacıyla, saray tarzı konuşmayı iyi bilen efendileri ziyaret edeceklerdi. Öğrenciler kendileri için yasak olan yerlere gidemezlerdi. Okulun belli bir bütçesi vardı ve bu bütçenin kullanımından Piotr Crutta sorumluydu (Reychman 1950: 57-58). Profesör Jan Reychman'a göre okuldaki kuralların herkese aynı şekilde uygulanması bir haksızlığa yol açıyordu. Çünkü öğrencilerin aralarında yaş farkı vardı. Örneğin Pichelstein ve Dederkal, Giuliani'ye göre daha yaşlıydı. Ayrıca, öğrencilere uygun ders kitabı da yoktu. Bundan başka, Türkçe bilme seviyelerindeki farklılık da ayrı bir eşitsizliğe yol açıyordu. Zira Nikorowicz, İstanbul'da diğerlerinden daha uzun süre kaldığı için halkın konuştuğu Türkçeyi biliyordu ve diğerlerinden daha çok anlıyordu. Bunun dışında, diğer öğrenciler resmî Türkçeyi ve Farsçayı bilmiyordu fakat Nikorowicz fermanları okuyabiliyordu. Öte yandan, Crutta okulu iyi yönetemiyor ve öğrenciler ile ilişkisini iyi bir şekilde sürdürüyor- du. Everhardt'a göre Crutta resmî Türkçeyi Nikorowicz'ten daha az biliyordu. Sonuçta Crutta, 1767 yılının sonbaharında İstanbul'daki görevinden dönerek Polonya'nın İngiltere elçiliğine atanır. Crutta'nın yerine Zygmunt Pangale getirilirken sabahları pratik Türkçe derslerine giren hoca da değiştirilir.

Osmanlı-Rus savaşı (1768-1774) patlak verince, okulun faaliyetleri daha sıkıntılı bir hâl alır. Çünkü Polonya'nın İstanbul'daki temsilciliği bağımsız diplomatik özelliğini kaybeder. Everhardt'ın, Türkler tarafından Rus ajanı olduğu düşüncesi diplomatik statünün kaybında rol oynamış mıdır? Bu konuda kesin bir bilgi yoktur. Kral, okulun faaliyetlerini sürdürmesini çok istediği için İstanbul'daki İngiliz Elçisi Ainsli'den okulun kapanmaması için destek

talebinde bulunur. Everhardt'ın krala yazdığı rapora göre okuldaki öğrencilerin durumu pek parlak değildir. Crutta'nın ayrılışından sonra okulda durum yolunda gitmemiş, on yıllık zaman diliminde öğrenciler arasında ilişkiler giderek bozulmuştur. Nikorowicz ve Everhardt'ın, Pangali ile büyük anlaşmazlıklar yaşadıkları, hatta Pangali'nin kralın düşmanlarıyla işbirliği bile yaptığı ve ticaretle uğraştığı Profesör Jan Reyhman tarafından kaydedilmektedir (Reyhman 1950: 60). Bunun üzerine Nikorowicz 1770'te Polonya'ya döner. Onun ayrılışından sonra okulda daha huzurlu bir ortam oluşur. Ancak bu defa Pichelstein, Dederkal ve Giuliani okulda ders veren hoca Pangali'ye sorunlar çıkarırlar.

Polonya'dan sığınmacı olarak Türkiye'ye gidenlerden bazıları da okulda kalmaktaydı. Onlardan biri de Skupienski idi. Pichelstein'in Pangali'ye isyan etmesine Skupienski'nin sebep olduğu Jan Reyhman tarafından vurgulanmaktadır. Çünkü onlara göre Pangali, iyi bir yönetici ve hoca değildir. Bundan dolayı öğrenciler Everhardt'dan ve Pangali'den şikâyetçi olduklarına dair bir mektubu İstanbul'dan krala gönderirler. Mektuba göre öğrencilerin belli yerlere gidebilmeleri hürriyetlerini kısıtlayan bir sorundur. Okulda kötü kahve verilmesi de onların moralini bozan bir husustur (Reyhman 1950: 61).

İstanbul'da Polonya Şark Okulundaki öğrenciler, okuldaki kahveyi beğenmezken, Polonya 1770'li yıllarda iç siyasi karışıklıklar yaşamaktaydı. Bunca olumsuzluklara rağmen kral İstanbul'daki okulun faaliyetlerini sürdürmesini her zaman önemsemişti. Okulun hocası olan Everhardt, öğrencilere kızarak, bu defa o krala bir şikâyet mektubu yazar. Mektuba göre Dederkal, ümitsiz bir vakadır ve öğretmenler ile uyum sorunu yaşamaktadır. Bütün öğrencilerin hem hocalarla hem de kendi aralarında sorunlar olduğu Everhardt'ın mektubundan açıkça anlaşılmaktadır. İki mektup karşılaştırıldığında Pichelstein'in isyan çıkardığı, hocaların haklı olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, Pichelstein kendisinin haklı olduğunu ortaya koymak amacıyla Tomasz Aleksandrowicz'e de bir mektup gönderir. Fakat kralın danışmanlarından biri Pichelstein'in haksız olduğunu dile getiren bir uyarı yazısı göndererek okuldaki anlaşmazlıklara son vermek ister. Bunun üzerine Pichelstein çalışkan olduğunu göstermek için Arapça dil bilgisi kurallarını içeren "Sarf"ı, Lehçe'ye tercüme eder. Bu kızgınlık ile öğrencilerin faydalanacağı bir kitap çevirisi gerçekleşir.

Okulda yeniden sorunlar çıkmaması için 17 Ekim 1772'de yeni kurallar belirlenir. Bu kurallardan biri; öğrencilere burs verilmeyeceği, yönetim tarafından yiyecek, giyecek ve diğer ihtiyaçlarının karşılanacağıdır. Bir diğer kural ise her gün 2-3 saat bir Türk hocanın ders vermesidir. Türk hoca ile yapılan ders metninin Pangali tarafından Lehçe'ye çevrilmesi bir diğer kuraldır. Ayrıca Türkçe, Farsça ve Arapçayı iyi bilen kabiliyetli bir hoca daha derslere girecektir. Hocaların ders yapma metotları da belirlenmiş olup daha az gra-

mer, daha çok pratik esası getirilmiştir. Şayet bir kimse dersler dışında Türkçe öğrenme konusunda kendisini daha iyi geliştirirse, bundan kralın mutlu olacağı da yeni kurallardan biriydi (Smolenski 1901: 212).

1775 yılına gelindiğinde, okulun açılışının onuncu yılı olmasına rağmen olumlu bir netice alınmadığı Everhardt'ın mektup ve raporlarından anlaşılmaktadır. Bunun doğru olmadığını ortaya koymak isteyen Pichelstein, 300 sayfalık Türkiye ve İstanbul hakkında rehber niteliğinde notlar, 143 sayfalık Lehçe-Türkçe sözlük, Arap "Sarf"ını örnek olarak Latince transkripsiyonlu 18 sayfalık Türkçe gramer notları, Meninski lügatini tanıtan 60 sayfalık Latince transkripsiyonlu açıklamalar, 31 sayfalık Farsça-Türkçe-Lehçe küçük sözlük hazırlamıştır. 12 sayfalık Farsçadan Türkçeye şiirleri, Lehçeden Türkçeye pek çok kısa metinleri, Türkçe fermanları ve mektupları da çevirmiştir. Ancak onun yaptığı bu çalışmaların çoğu kaybolmuştur (Reychman 1950: 65).

1777'de Polonya Krallığı Departament Interesow Cudzoziemskich / Yabancı İşler Dairesi, Karol Boscamp'tan İstanbul'daki öğrencilerden birinin -Kamaniçe'de dragoman Mikolaj Czerkies'in ölümü üzerine- onun yerine görevlendirilmesini talep eder. Aslında daire, Giuliani'yi bu birimde görevlendirme talebinde bulunur. Fakat Boscamp, Giuliani'nin Lehçesi'nin yetersiz olduğunu ileri sürerek onun yerine Wolynlı bir soylu olan Dederkal'ı gönderir. Dederkal, Mart 1777'de meşhur ressam Jan Kamsetzer ile Polonya'ya döner. Nisan 1777'de Pangali, Türkiye'deki Polonya Elçiliğinde çalışmaya başlar. Okulda sadece Giuliani ve Pichelstein kalır. Boscamp, 1777'de İstanbul'daki okulun masraflarının fazlalığını dikkate alarak Polonya'daki Yabancı İşler Dairesinde hem çalışarak hem dil öğrenerek insan yetiştirilmesini teklif eder. Ayrıca, Dzieduszycki de Fransızların uyguladığı modeli örnek alarak, İstanbul'a dil bilerek gönderilecek kişilerin sadece eski arşiv belgelerini, önemli kitapları ve resmî yazışmaları, sanat eserlerini ve tarih kitaplarını Lehçe'ye çevirmeleri önerisiyle Boscamp'ın teklifini destekler (Reychman 1950: 71). Bu teklifleri dikkate alarak, 1781'de Kamaniçe'de Papaz Jan Wrzeszcz Okulunda Türkçe dersler verilmeye başlanır. Aynı yıllarda Polonya Millî Eğitim Komisyonu, Türkçeyi diğer derslerle eşit statüde kabul eder.

1779'da Dederkal ölür ve yerine Giuliani getirilir. Pangali de aynı yıl İstanbul'da bir skandala yol açar ve 1779 yazında okuldaki görevinden uzaklaştırılır. Temmuz 1779'da Pichelstein, Pangali'nin yerine okulun koordinatörü olur. Kral, Pichelstein'in kabiliyetli olduğunu belirterek kendisine herhangi bir kimseyi yardımcı olarak atamaz. Dzieduszycki, İstanbul'da okula devam edenlerin Türkiye hakkında kitap yazmalarını önerir. Çünkü Avrupalıların Türkiye'yi iyi bilmedikleri ve yazdıkları kitapların yanlış bilgilerle dolu olduğunu kaydeder.

İstanbul'daki Şark Okuluna canlılık getirmek maksadıyla Polonya'dan yeni öğrenciler eğitim için gönderilir. 1786'da İstanbul'da Polonya temsilcisi olarak bulunan Chrzanowski, okulun daha verimli işletilebilmesi için diploması ve ticaret eğitimi yapılmasını teklif eder. Ayrıca, okulda sadece Polonya kökenlilerin eğitim almasını önerir. 1790 yılında İstanbul'a Polonya elçisi olarak giden Piotr Potocki, okulda siyasi ve iktisadi eğitimin yanında, sadece ihtiyaç duyulan alanlarda tercümanlar yetiştirilmesini ister. Okula yeni bir program yapılması gerektiğinin altını çizerek, okuldan yetişecek insanlardan hangi alanlarda tam olarak faydalanılmak istenildiğinin de belirlenmesini kaydeder. Böylece, okul 1790'da Polonya Devleti tarafından esasları belirlenmiş resmî bir programa sahip olur. Çünkü daha önceki kurallar okul yöneticileri tarafından belirlenmekteydi. Yeni programa göre, okula 6 öğrenci alınacak, üçü Polonyalı, üçü de Doğu Avrupa ülkelerinden olacaktı. Hangi derslerin verileceği ve okulu kimin yöneteceği de belirlenmişti. Yetişen öğrencilerden şu alanlarda faydalanılacaktı: Sınır tercümanlığı, kraliyet kaşcelaryasında memurluk ve ticaret alanında yahut konsolosluk veya istihbarat alanlarında istifade edilecekti. Bütün öğrenciler Türkçe, Farsça ve Arapça öğreneceklerdi. Polonyalılar Fransızca ve İtalyanca, Polonyalı olmayan öğrencilerin ise Lehçe öğrenmeleri esasa bağlanmıştı. Ayrıca, tarih, coğrafya, ekonomi ve Türkiye bilim tarihi dersleri okutulacaktı. Öğrenciler Polonya'nın İstanbul'daki elçiliğinde pratik yapacaklardı. Elçilik müsteşarı okulun müdürü olacak ve okul faaliyetlerini elçilik binasının içinde sürdürecekti.

SONUÇ

İstanbul'da yaklaşık 30 yıl (1766-1793) faaliyetlerini sürdüren Polonya Şarkiyat Okulundan dragoman olarak Dederkal, Giulani, Pichelstein, Chabert ve Kırkor yetişmiştir. Okulun yapısı iyi incelendiğinde, başlangıçta programının iyi belirlenmediği, hangi derslerin ne şekilde verileceğinin tam çerçevesinin çizilmediği ortaya çıkmaktadır. Ancak 1792'de Polonya'nın ikinci bölünmeye maruz kalmasından kısa süre önce özellikle Piotr Potocki'nin elçiliği döneminde okulun programında yapılan değişikliklerle daha ciddi bir kurum hâline getirilmesi planlanır. Fakat ülke bölündüğü için kaynak aktarımı sağlanamaz ve böylece okulun resmî olarak kapanışı 1 Ekim 1793'te gerçekleşir. Böylece okulun fonksiyonu Polonya devletinin giderek zayıflayan gücüne paralel olarak azalır. Çünkü 1772'de Polonya ilk, 1792'de ikinci, 1795'te üçüncü ve son bölünmeyi yaşar. Okulun varlığı da bu bölünmelere koşut olarak 1793'te sona erer. Zira artık Polonya devleti Avrupa haritasından 1918'e kadar silinir.

Venedik, Fransız ve Avusturya dil okullarına bakıldığında da ilk yıllarda İstanbul'daki Polonya Şarkiyat Okulunda yaşananlara benzer sorunların yaşandığı görülür. Polonya'nın son kralı diğer Avrupa ülkeleri gibi İstanbul'da iyi bir okul kurmak istemiş lakin siyasi karışıklıklar, maddi yetersizlikler ve

sürenin kısa oluşu buna imkân vermemiştir. İstanbul'daki Polonya Şarkiyat Okulu, sadece eğitim faaliyeti yapan, Polonya için Türkçe bilen tercümanlar yetiştiren okul olarak görülmemelidir. Çünkü bu okul aynı zamanda bir diploması kurumu gibi faaliyet göstermek amacıyla açılmıştır. Osmanlı Devleti'ne daha yakın olmayı ve Polonya'nın bağımsızlığını tamamen kaybetmemesi için Osmanlıdan destek sağlamayı da hedeflemiştir. Ancak hem Polonya hem Osmanlı Devleti XVIII. yüzyılda zor bir süreçten geçtiği için gerekli destek tam olarak sağlanamamıştır.

Kaynaklar

KANTECKI, Piotr (1883), *Szkice i opowiadania*, Poznań.

KANTECKI, Piotr (1880), *Stanisław Poniatowski kasztelan krakowski*, Poznań.

KONOPCZYŃSKI, Władysław (1936), *Polska a Turcja: 1683-1792*, Varşova.

MOSZCZEŃSKI, Adam (1907), *Pamiętniki do historii polskiej w ostatnich latach panowania Augusta III i pierwszych Stanisława Poniatowskiego*, Varşova.

REYCHMAN, Jan (1950), *Znajomość i nauczanie języków orientalnych w Polsce XVIII w.*, Wrocław.

SMOLEŃSKI, Władysław (1901), *Polska szkoła orientalna w Stambule (1766-1796)*, Krakov.